

Szlovákiai magyar közgazdasági diplomával a szlovák és magyar munkaerőpiacon¹

Tanulmányomban² a komáromi *Selye János Egyetem* (továbbiakban: *SJE*) *Gazdaságtudományi Karán* tanuló hallgatók munkaerő-piaci kilátásait kívánom bemutatni a *Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem* (ma: *Budapesti Corvinus Egyetem*, továbbiakban: *BCE*) komáromi kihelyezett tagozatán végzett volt hallgatók tapasztalatait felhasználva. Az *SJE* 2004-es fennállása óta még nem bocsátott ki MA diplomával rendelkezőket. A 2009-es év lesz az első, hogy az egyetlen önálló szlovákiai magyartannyelvű egyetemről kikerülő okleveles közgazdászok méretetik meg magukat a munkaerőpiacon. Nem véletlenül nem neveztem meg egyöntetűen Szlovákia munkaerőpiacát, ugyanis feltételezésem szerint Magyarország éppen annyira esélyes alternatívának számít az egyes leendő munkavállalók számára, mint Szlovákia.³

2001-től Komáromban a *Selye János Egyetemért Alapítvány* égisze alatt működött a *BCE* kihelyezett tagozata, mely megalapozta a későbbi *SJE Gazdaságtudományi Karának* alapjait (továbbiakban: *SJE GK*), megörökölve a tanári kar egy részét is. Az új egyetem egy akkreditált szakot indított MA képzési szinten: vállalatirányítás, vállalati menedzsment. Ez az egyik különbség a *BCE* kihelyezett tagozatához képest, ahol három szak közül lehetett választani.⁴ A tantárgyak 90%-át mindkét karon magyarul tanították, tanítják.

A *BCE* és az *SJE GK*-nak közös szervezeti alapjai valószínűsíthetővé teszik, hogy hasonló szakmai ismerettel, hálózati kapcsolattal rendelkeznek mindkét egyetemen végzetek. Éppen ezért látom alapját annak, hogy a *BCE*-n végzett hallgatók meglévő munkatapasztalatai összevethetőek lesznek az *SJE* által kibocsátott közgazdászok egyetemet követő munkatapasztalataival. Itt említeném meg azt a hipotézisemet, mely a két egyetem hírnevének eltérő megítélésén alapul. A *BCE* nagy múlttal rendelkező budapesti egyetem, a munkaadók számára már ismert szakmai tudású munkaerőt bocsát ki. Az *SJE* újonnan alakult egyetem, a munkaadók nem rendelkezők ismeretekkel az onnan kilépő leendő munkavállalók szakmai tudását illetően. Egy tavaly végzett felmérés szerint a legtöbb vállalat ugyan nem tulajdonít jelentőséget a képzőintézmény hírnevének, azonban a munkaadók ugyanebben a felmérésben megjegyzik: jobb hírű intézményekben végzetek jobban teljesítenek.⁵

1 Tanulmányom folytatása „A magyar tannyelvű képzési kínálat és a munkaerő-piaci helyzet Szlovákiában” c. írásomnak. Ld. *Szarka - Kötél* (szerk.), 2008: 52-72.

2 Kutatásom nem valósulhatott volna meg tutorom, dr. Mandel Kinga segítségével nélkül. Ezúton köszönöm meg neki a segítséget és egyúttal interjúalanyaimnak is a beszélgetéseket.

3 Annak ellenére, hogy Magyarország jelenlegi gazdasági helyzete a hallgatók tanulmányainak megkezdésekor még kedvezőbb helyzetben volt.

4 Pénzügy, gazdasági informatika és marketing-kommunikáció.

5 Várhalmi, 2008: 6-86.

Lampl Zsuzsa által végzett felmérés szerint az *SJE*-n tanuló hallgatók 10%-a ír és beszél tökéletesen szlovákul, 27%-a jól ír és beszél, 59%-a a 'megérteti magát' szintjén van.⁶ Ezen adatok arra engednének következtetni, hogy interjúalanyaim között is akad majd a szlovák nyelvet alacsonyabb szinten beszélő egyén. A beszélgetések során ugyanis kiemelt figyelmet szenteltem annak, hogy az alanyok beszámolhassanak arról, hogyan alakult szlovák nyelvtudásuk életútjuk során. A jelenlegi szlovák nyelvtudásuk szintjére vonatkozóan is tettem fel kérdéseket. A szlovák nyelv megfelelő szintű ismerete a szlovák munkaerőpiacon való érvényesüléshez elengedhetetlen. E nélkül a magyarországi munkaerőpiacra szorulnak ki, kizárva magukat abból a versenylőnyből, melyre a két nyelv együttes tudása jogosít(hat)ná fel őket. A fent említett felmérés szerint az *SJE*-ről kikerülő leendő munkavállalók szlovák nyelvtudásának alacsony szintje miatt nehezebben tudnak majd a szlovák munkaerőpiacon érvényesülni.

Tanulmányomat három részre tagoltam. Az első részben a módszertani leírást követően a kiválasztott interjúalanyoknak az egyetemi képzés minőségére történő reflexiójukat elemzem, hangsúlyt fektetve azokra az ismeretekre és kompetenciákra,⁷ melyeket az egyetem nyújtott, nyújthatott volna a munkaerőpiacon való sikeres érvényesüléshez, kitérve a nyelvismereti szint feltérképezésére is.

A második részben a munkaerőpiac helyzetét, a munkaadói oldal elvárásait helyeztem középpontba. Ennek keretében a két ország közgazdasági diplomával való érvényesülésének esélyeit is vizsgálom, az eddigi évek tapasztalatairól készült jelentések alapján.

Ezt követik az egykori hallgatók, mint munkavállalók elképzelései munkaerőpiaci rövid- és hosszú távú terveikről, érintve a gazdasági válság őket is elérő esetleges következményeit, illetve a külföldi munkavállalás lehetőségét.

Vizsgálatom empirikus alapja az *SJE GK*-ának hallgatóival valamint a *BCE* komáromi kihelyezett tagozatán végzett pályakezdőkkel készített témacentrikus interjúk sorozata. Az interjúalanyok kiválasztásánál figyelembe vettem a hallgatói arányokat az egyes egyetemeken és a korábbi kihelyezett tagozaton, valamint a hallgatók területi megoszlását. A 2007-2008-as tanév adatait figyelembe véve, az egyetem kimutatásai szerint a hallgatók 68,7%-a a nyitrai és a nagyszombati kerületből került be.⁸ Ennek megfelelően alakítottam ki a mintát 3 kelet-szlovákiai, 1 közép-szlovákiai és 7 nyugat-szlovákiai válaszadót szólítva meg.

Célcsoportom az *SJE*-n nappali tagozaton tanuló hallgatók és a *BCE*-n végzett hallgatók, akik a diplomás pályakezdő kategóriába tartoznak a munkavállalói kategóriákban.⁹ Az *SJE*-n levelező tagozatos hallgatók 88%-a¹⁰ már rendelkezik

6 Lampl, 2008: 23.

7 Képességekre, készségekre.

8 Szabó—Antalik, 2008: 150.

9 Diplomás pályakezdők: egyetemi tanulmányaikat két évnél nem korábban fejezték be.

10 Akkreditációs anyag: „Podklady k žiadosti o priznanie spôsobilosti uskutočňovať Študijný program ..., Študijný odbor(anyagban szerepel)”, s azon belül a „Charakteristika študijného programu” c. dokumentum. Ezúton köszönöm Nagy

munkahellyel, akik az egyetem bejezése után már nem fognak pályakezdőnek minősülni.

Szerettem volna több BA diplomás munkavállalót megszólítani, akik már nem vesznek részt a felsőoktatásban sem az *SJE*-n, sem más egyetemen. Nagyon kisszámú alany felelt volna meg ennek a feltételnek, s azáltal, hogy az egyetemről beléptek a munka világába, kapcsolataikat már egyáltalán nem, vagy kevésbé intenzíven ápolják tanulmányaikat folytató évfolyamtársaikkal, akik ennél fogva nem tudták elérhetőségeiket továbbítani, s nem valósulhatott meg az interjú. Korábbi évfolyamtársaiktól eljutott hozzám két BA diplomával rendelkező munkavállalóval kapcsolatos információ, miszerint ők a kedvező munkalehetőség miatt fejezték be tanulmányaikat, s nem folytatták azt MA szinten. Az egyik közülük Magyarországon dolgozik, míg a másik Szlovákiában.

Interjúalanyaim között így csupán egy olyan *SJE*-n végzett hallgató található, aki BA tanulmányai befejeztével más egyetemen folytatja tanulmányait. További meginterjúvoltjaim közül négy a *BCE*-n végzett közgazdász. Az *SJE*-n tanulók közül négy hallgató elsőéves, egy pedig másodéves MA tagozaton, egy hallgató BA tagozaton végzős.

Az egyetemek minőségi megítélése

Arra a kérdésre, hogy miért választották a hallgatók az *SJE*-t vagy a *BCE* komáromi kihelyezett tagozatát az első és gyors válaszként minden esetben a magyar nyelven való tanulás lehetősége hangzott el. Az interjúalanyaim kettő kivételével több helyre is beadták jelentkezésüket, köztük nyolcan főként szlovákiai egyetemekre, amiből levonhatjuk azt a következtetést, hogy a magyar nyelven tanulás lehetőségét valószínűleg nem a szlovák nyelv nem megfelelő szintű ismerete miatt választották. Pozsony és Nyitra is szerepelt a felvételi lapokon. A felvételi vizsgán szerzett negatív tapasztalatok két interjúalanyt is elriasztottak a nyitrai továbbtanulástól. A komáromi egyetem(ek) választása mellett szólt a költségkímélés és a lakóhely közelsége is. A magyarországi, azok közül is a budapesti egyetemek a magas költségek miatt nem tűntek reális felsőoktatási színhelynek.

Eltérőek a vélemények annak megítélésében, mennyire érvényesíthető a gyakorlatban az egyetemen megszerzett tudás. A szakmai gyakorlat a mesterképzés utolsó félévében kötelező. A háromhetes kötelezően letöltendő szakmai gyakorlat helyszínét részben az egyetem biztosítja, részben a hallgatók saját maguk választanak. A környékbeli cégek, vállalatok azonban nem túlzottan nyitottak a szakmai gyakorlat iránt érdeklődő hallgatók felé. Gyakran megfogalmazott kritika ez a munkaadók és egyúttal az egyetem felé is:

„...És mivel fiatal egyetem gondolom ezért, de nincs kiépített kapcsolata a cégekkel, akik hívhatnának minket gyakorlatra, vagy itt jönnének toborozni...” (SJE-n végzős nyugat-szlovákiai nő)

Általános tendencia a szakmai gyakorlatot végző hallgatókat befogadók részéről, hogy nem fordítanak rájuk elég figyelmet, adminisztratív és rutinmunkákat bíznak többnyire rájuk, nem engednek bepillantást a szervezet lényegi dolgaiba, működésébe, ami a fölöslegesség és hiábavalóság, értelmetlenül eltöltött idő érzését kelti a hallgatóban. Ezt tulajdoníthatjuk az ott eltöltött idő rövidegének is, a három hét nem enged időt egy komolyabb munka elvégzésére; valamint a hallgatók személyiségének, mert úgy gondolom, hogy aki kellőképpen motivált, annak sikerül hasznossá tenni magát.

Az interjúalanyok összehasonlították más, hasonlóan közgazdasági karon tanuló ismerőseik, barátaik ismereteit és nem érezték különbséget. Egy BCE-n végzett hallgató, egy pozsonyi közgazdasági karral összevetve, a gyakorlati tudás elsajátítására fektetett kisebb hangsúlyt érezte méltánytalannak a komáromi kihelyezett tagozaton.

Többen kiemelték az oktatókat, akiket a szakma nagy tekintélyeként tartanak számon mind Pozsonyban és Budapesten, és örömmel veszik, hogy őket is oktatják. Az egyik hallgató említést tesz egy olyan tanárról, aki elmondta diákjainak, hogy a BCE hallgatóinak könnyebb vizsgakérdéseket tesz fel, mint Komáromban az SJE-n. Ennek ellenkezőjére is volt példa, miszerint olyan megjegyzések is elhangzottak, hogy *„...sokszor voltak pesti tanároknak olyan megnyilvánulásai, hogy Pesten az másként működik, szigorúbban veszik a dolgokat...de voltak olyanok is, akik kifejezetten a komáromit látták jobbnak, a komáromi körülményeket...” (SJE MA képzésén elsőéves kelet-szlovákiai férfi)*

Az egyetem értékelését a megkérdezettek nem csak a tanárokkal történő elégedettség oldaláról közelítik meg, hanem saját hozzáállásukat, vagyis a hallgatói oldalt is értékelik. Kritikaként méri az egyetemre az egyik hallgató a túlzott törődést, mely szerint:

”Itt a hallgatók pedig megengedik maguknak, hogy mindenük meg van, szájukba van rágva, hogy a tanárt vonják felelősségre, hogy de hát nekünk nincs miből tanulnunk, meg hogy nincs meg itt a könyvtárban. Mert van úgy hogy nincs, tehát tényleg nincs tankönyv, olyan, amire szükség van. Néhány esetben előfordult, és ilyenkor a hallgatók nem azt csinálják, hogy elmegyünk Győrbe vagy Pestre és kivesszük a könyvtárból, vagy nem tudom, hanem elkezdenek így felháborodni. De hát könyörgöm, felnőtt emberek vagyunk és szerintem nekünk az elsődleges feladatunk, hogy legyen miből tanulnunk. Ilyen szempontból elkényeztetik a hallgatókat. Nem készítik fel az életre úgymond.” (SJE MA képzésén végzős nyugat-szlovákiai nő)

A hallgatókhoz való figyelmes hozzáállást dicséri az a hallgató, akinek rendkívül negatív tapasztalatai voltak Szlovákia egy nagy egyetemén, ahol a hallgatókra egyáltalán nem figyeltek oda, sőt kifejezetten lekezelően bántak velük, melynek következményeként ez a hallgató el is hagyta ezt a felsőoktatási intézményt.

„Nem voltál senki csak egy a sok diák közül, aki úgymond fölösleges. ... Tehát a tanárokkal is sokkal közvetlenebbül lehet beszélgetni, hogy bármikor megkérdezik mi újság, sokkal jobb a légkör. Nem lehet összehasonlítani a légkört, sokkal jobb, sokkal barátságosabb. Könnyebb úgymond tanulni, ott azért elég sokszor van stresszben az ember, gond nélkül kivágnak vizsgáról, csak ha nem vagy szimpatikus... elég szubjektív alapon. Sokkal jobb a légkör, sokkal barátságosabb. Azért mert kis egyetem talán, azért is. A hallgatók nagy része ismeri egymást...” (SJE MA képzésén elsőéves kelet-szlovákiai férfi)

„azzal, hogy kisebb közösség voltunk ott Komáromban, szorosabbak lettek a kapcsolatok, nem csak évfolyamon belül, hanem az évfolyamok között is...” (BCE-n 2007-ben végzett nyugat-szlovákiai nő)

Egy következő megjegyzés is más egyetem tanárainak hozzáállását bírálja, hangsúlyozva azt, hogy az SJE-n sokkal jobb helyzet van e téren. Az SJE a fővárosi, nagy városi egyetemekhez viszonyítva a kis létszámú egyetemek közé tartozik. Ezt a hallgatók nagy előnynek tekintik, mely megeremti az alapot a kis közösségek kialakulásához. *„Ennek az egyetemnek az előnye, hogy ez ilyen kis közösség... sokkal kevesebben vagyunk, talán személyesebb viszony is kialakulhatott...” (SJE-n végzős nyugat-szlovákiai nő)*

Előnyként értékeli az egyik közép-szlovákiai diák a tanári kar összetételét:

„...itt vannak magyarországi professzorok, tanárok, vannak szlovákiai tanárok. Szerintem ez így nagyon jó, mert két kultúrából tanítanak minket, és jobban ötvöződik valamennyi dolog, bizonyos tantárgyaknál természetesen... Számomra ez így pozitívum volt, hogy nem csak egy országból tanítanak, hanem még átjárnak Magyarországról, Pestről is, Győrből is...” (SJE MA képzésén elsőéves közép-szlovákiai férfi)

Több interjúalany erősen kritizálja hallgatótársait:

„...a tudást azt megkapják hozzá. Csak attól függ, hogy ki hogyan ül az órán, merthogy ha valaki csukott szemmel és befogott füllel ül, akkor nem fogja megtanulni azt, amit meg kéne neki.” (SJE MA képzésén elsőéves nyugat-szlovákiai férfi)

„...Nem az egyetemnek az oktatáspolitikája a lényeg, hanem, hogy az ember mennyire ül le...” (SJE MA képzésén elsőéves közép-szlovákiai férfi)

„...ahhoz, hogy színvonal legyen nem csak a tanároknak és alkalmazottaknak, hanem a hallgatóknak is tenni kell...együttes munkával...” (SJE MA képzésén elsőéves kelet-szlovákiai férfi)

Ezek a mondatok a hallgatók azon felismerésére utalnak, miszerint az egyetem színvonalához a hallgatóknak is hozzá kell(ene) járulni, az egyetem által nyújtott tudást be is kell tudni fogadni.

Arra a felvetésre, újra kezdenék-e még egyszer ugyanezt az egyetemet, kettő kivételével határozottan pozitív hozzáállás fogalmazódott meg:

„Szerettem ezt az egyetemet, szerettem oda járni.” (BCE-n 2008-ban végzett kelet-szlovákiai nő)

„Határozottan igen. Újra kezdeném.” (BCE-n 2007-ben végzett nyugat-szlovákiai nő)

Két válaszó mondta azt, hogy „...meggondolnám azt, hogy inkább Pesten.” (BCE-n 2008-ban végzett nyugat-szlovákiai férfi)

„... lehet hogy a budapesti közgázt választanám vagy pedig szeretnék egy évvel öregebb lenni, hogy „corvinusos” diplomát kaphattam volna.”¹¹ (SJE-n végzős nyugat-szlovákiai nő)

A hallgató megnyilvánulása szerint a BCE kihelyezett tagozata magasabb presztízt jelent az álláspiacon.

„Mondjuk, kicsit bosszant, hogy ha megnézzük a szlovákiai statisztikákat és most volt nemrégiben egy kiadvány az egyetemeknek a rangsoráról. S a közgáz karunk az az utolsó előtti helyen végzett. Csak hát azzal nem számol senki, hogy a Selyére magyarországi tanárok is járnak...és nekik a munkájukat, meg a dékánunk is magyarországi, nekik a munkájukat, mármint a szakmai munkájukat, kutatási eredményeiket. Nem azok, nem olyan típusúak, amiket bele tudnak számolni ebbe a rangsorba. Úgyhogy ez végett szépen az alsó helyre, ami nem éppen a legjobb, és akkor: Szerintem jobb itt a színvonal, mint ahogy a hivatalos adatok tükrözik. Az biztos.” (SJE MA képzésén első éves nyugat-szlovákiai férfi)

Az SJE munkaerő-piaci tervei

Kutatásom elsődleges célja az SJE-n végzett hallgatók munkaerő-piaci lehetőségének feltérképezése. Természetesen nem csak a hallgatók, de az egyetem is rendelkezik egy

¹¹ Ezt az az interjúalany mondta ki, akinek magyarországi, azon belül is budapesti intézmény szerepelt a tervei között, azonban több külső hatásra, főként szülői ráhatásra ez nem valósulhatott meg.

elképzeléssel hallgatóinak érvényesülési lehetőségeiről, melyet akkreditációs, vagy minőségbiztosítási dokumentációjában közzé is tesz.

Az *SJE* akkreditációs anyagában nevezi meg azokat a pozíciókat, melyeket az egyetemen végzett MA diplomával rendelkezők betölthetnek:

- kis-, közép- és nagy cégek menedzseri pozícióit;
 - közép- és nagyvállalatoknál irányítói pozíciót tölthetik be, különböző területeken;¹²
 - kezdeményezői lehetnek a hazai és külföldi vállalatok közötti együttműködéseknek, az üzletágak és leányvállalatok létrehozásában a régióban, kiterjeszthetik és sikerre vihetik ezeket;
 - érvényesülhetnek az állami szféra magasabb pozícióiban, pl. minisztériumok, parlament, az EU intézményei;
 - a menedzsment területén elhelyezkedhetnek tanácsadó cégeknél;
- minden elméleti és gyakorlati tudást megkapnak, ahhoz, hogy saját vállalkozást hozzanak létre és együttműködjenek külföldi partnerekkel;
- továbbtanulhatnak.¹³

A hallgatók elhelyezkedésére vonatkozó elképzeléseit az egyetem többféle módon ösztönzi: állásbörzére való felhívással, interjú-tréningekkel, honlapon közzétett betöltendő állásokkal. Állásinterjúra felkészítő tréninget szervezett az egyetem, meséli az egyik *BCE*-n tanuló volt hallgató, ahol „...*megtanultuk, hogyan nyilvánul meg ezeken az állásinterjúkon...*” Az *SJE*-n tanulók ilyen lehetőségről nem számoltak be, azonban ez nem zárja ki a tréning létét, ugyanis a *BCE*-n tanulók közül is csupán egyvalaki említette.

Az egyetem által biztosított lehetőségek a munkakereséshez az *SJE* hallgatóinak véleménye szerint kimerülnek az állásbörzék meghirdetésében, valamint néhány körlevélben ajánlott álláshirdetésben. Nem érzik úgy a hallgatók, és a volt hallgatók sem, hogy az egyetem ebben segítségükre lenne, lett volna. Hiányolj(t)ák a hallgatók a karrierirodát, mely más egyetemeken már kitűnően működik. Az *SJE* önálló karrierirodájának létesítéséről a hallgatók mindegyike hallott terveket, mely valószínűsíthetően a közeljövőben megvalósul. Az egyetem életében szervezőként résztvevő hallgatók önálló állásbörze megszervezésének tervéről számoltak be.

Közgazdász diploma a munkaerőpiacon

Mind Szlovákiában mind Magyarországon a gazdasági végzettséggel rendelkező friss diplomások „előkelő” helyen szerepelnek a munkaügyi hivatalok által nyilvántartott

¹² Pénzügy, marketing, stratégia, termelés.

¹³ „Podklady k žiadosti o priznanie špôsobilosti uskutočňovať Študijný program, Študijný odbor(anyagban szerepel)”, s azon belül a „Charakteristika študijného programu” c. dokumentum.

álláskeresők körében.¹⁴ Mindezek ellenére a közgazdász diploma a jól konvertálható diplomák közé tartozik, a szűken vett szakmán kívül is fel tudják használni az egyetemen megszerzett tudást. Amire egy, az *SJE* BA képzését befejező, jelenleg Budapesten egyidejűleg tanuló és dolgozó fiatal is kitűnő példa, hiszen több szakterületen kipróbálta már magát. Jelenleg az ingatlanértékesítés területén dolgozik, korábban egy kereskedelmi televízió-társaságnál dolgozott műsorszerkesztőként, azt megelőzően egy nagyobb cégnél értékesítési munkakört töltött be.

Az *SJE* honlapján jelenleg található két állásajánlat¹⁵ található. Ezeknek a feltételei között a gazdasági egyetemi diploma mellett a szlovák nyelv és német nyelv ismerete szerepel. A szlovák nyelv ismeretét illetően zárójelben ott áll a megjegyzés, hogy lehetőleg anyanyelvi szinten. A német nyelv esetében annak jó, illetve tökéletes ismeretét kérik. Ezek a paraméterek megfelelnek azoknak a feltételeknek, melyeket a tapasztalattal rendelkező munkavállalók munkakeresésük során felvázolnak. A nyelvismeret természetesen változó, különösen a németet illetően, ugyanis gyakoribb az angol nyelvismeret megkövetelése. Az álláshirdetésekből megkövetelt személyleírásban a jó kommunikációs készség, csoportmunka, rugalmasság és mobilitás szerepel. Az áttekintett szlovákiai és magyarországi álláshirdető portálokon szereplő pályakezdő, gazdasági végzettségű diplomások számára meghirdetett ajánlatok¹⁶ hasonló feltételeket szabnak.

Ezeknek az általános elvárásoknak minden közgazdaságtudományi karon végzett hallgató meg tud felelni. Az egyéni képesség már a szubjektív elbírálás kategóriájába tartozik, melyet az egyetemi képzés során lehet fejleszteni, de az individuális személyiségjegyek játszáknak ebben a legnagyobb szerepet.

A meginterjúvolt hallgatók mindegyike az internetet jelölte meg az elsődleges bevált és tervezett munkakeresési eszköznek. Az első állását mind az öt munkavállaló interneten, álláshirdető portálokon, illetve munkaközvetítői irodák weboldalain böngészve kezdte el keresni. Négy így találta meg az első munkahelyét. Az egyik kitartóan kereső válaszadó, aki már az egyetem közvetlen befejezése előtt két hónappal nekilátott a keresésnek, mégis egy véletlen interperszonális találkozás során (ismerősön keresztül) kapott munkát Budapesten, mely ugyan végzettségétől alacsonyabb pozíció, azonban a diploma kézhezvételtől számított két hónapos sikertelen munkakeresése, pályakezdő munkanélkülisége arra készítette, hogy elfogadja a munkát.¹⁷ (A *BCE*-n 2007-ban végzett nyugat-szlovákiai női interjúalanyról van szó.)

Ahogy már utaltam rá, különösen az egyetemi élet szervezésében tevékenykedők, a kapcsolati tőkét többször pozitívumként értékelték, azonban nem kívánták felhasználni

¹⁴ A szlovákiai és magyarországi statisztikai hivatal honlapjain közzétett adatok tanúskodnak erről több évre visszamenőleg www.statistics.sk, www.ksh.hu

¹⁵ http://www3.selyeuni.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=682&Itemid=9869
(Letöltés ideje: 2009. 03. 23.)

¹⁶ www.profesia.sk, www.profession.hu

¹⁷ Azóta is ezen a munkahelyen dolgozik, két év után tervezi a továbblépést.

munkakeresésük során, a személyközi kapcsolati háló helyett a világhálót részesítik előnyben.

Nem látszott érvényesülni a személyes kapcsolatok kihasználása azoknál sem, akik már túl vannak első munkahelyük keresésén. Egy kivételével mind a 11 interjúalanyom módszerében azonos, de egyéni úton, a világhálót használva találta meg munkahelyét. Egyetlen egy pályakezdőt kivéve, aki négy hónap munka után első állását otthagya, melyet az interneten keresztül talált, személyes kapcsolatain keresztül jutott jelenlegi állásához.

Az, hogy a pályakezdők első munkahelyüket interneten keresik, annak is tulajdonítható, hogy először önállóan, saját erőből akarnak boldogulni, és ha így nem sikerül, csak akkor fordulnak segítségért ismerőseikhez, ami nagyfokú önállóságra, magabiztosságra, büszkeségre és szabadságszeretetre („*ne legyek senkinek se elkötelezve*”) utal. Ezt mondja a következő interjúalany is:

„Ha nem lenne esetleg semmilyen munka, nem kínálnának akkor talán esetleg megkérdeznék pár embert...” (SJE MA képzésén első éves közép-szlovákiai férfi)

Egy kirívó egyéni életpálya-tervezés esete tér el a többi tervezett munkakeresési módszertől: egy közép-szlovákiai kis faluból származó negyedéves hallgató, az egyetem elvégzése után, szülőfalujába való visszatérését tervezi, megpályázva az önkormányzati választásokon a polgármesteri posztot.

A végzetek munkakeresési tapasztalatai

Az egyetem elvégzése után egyik munkakereső számára sem tartott két hónapnál tovább megtalálni az első állását. Ebben a két hónapban több állásinterjún vettek részt, ahol több elutasítást is kaptak, de voltak olyan állások, melyeket ők utasítottak vissza pl. a túl nagy felelősség miatt, melyre úgy érezte – a fiatal első munkahelyét kereső pályakezdő –, hogy nincs felkészülve:

„Talán ez az egyik első hely, ahová visszahívtak és meg is lett volna a lehetőségem ezt elkezdni, de ...elutasítottam, mert túl nagy felelősségnek éreztem. Nem voltam benne biztos, hogy megbirkóznék vele. A másik az, hogy nagyon húzós napirenddel lett volna a dolog. Szóval, amikor négy napig egész Szlovákia szerte cégeket kell körbejárni, pénteken reportot tartani ott és még hétfőig is végezd a munkát, nem.” (BCE-n 2008-ban végzett nyugat-szlovákiai férfi)

Olyan álláshirdetésekkkel is találkoztak, melyek elnevezése nem felelt meg a valóságnak, ennek legkirívóbb esete:

„Nekem ebből az jött le, hogy ez a házalós, ügynökösdi, amit én nem igazán szerettem volna csinálni ... Értékesítési igazgatóként volt meghirdetve, és

kössek életbiztosítást, ilyen szerződést, olyan szerződést, magas jutalékot ígértek.” (BCE-n 2007-ben végzett nyugat-szlovákiai nő)

Egyik interjúalany negatív hozzáállást tapasztalt az állásinterjú során, miután kiderült, a munkát kereső egyén nem BCE budapesti székhelyén végzett, hanem Komáromban. E negatív érzés elkerülése érdekében a legközelebbi álláshirdetésre történő jelentkezésekor már nem tüntette fel melyik városban folytatta tanulmányait, csupán azt, hogy diplomáját a BCE-n szerezte. Az előző és jelenlegi munkahelyén sem tudják melyik városban tanult. A diploma helyének megszerzésére vonatkozóan a munkavállalók nem találkoztak előítéletekkel. Szlovákiai munkavállalás esetén

„...a Corvinus, mint olyan egyetem nem ismert...” (BCE-n 2008-ban végzett nyugat-szlovákiai férfi)

Megemlíti két interjúalany is, hogy munkája során, ha Szlovákiában is dolgozik, szeretné használni a magyar nyelvet is. Egy pozsonyi multinacionális cégnél dolgozó, kelet-szlovákiai kisvárosból származó munkavállaló elmondta, hogy:

„...mikor magyar egyetemre bekerültem, onnan munkába egy kicsit azért gondom volt újból megszokni, nem is, hogy újból, mert végül is soha nem voltam olyan környezetben.” (BCE-n 2008-ban végzett kelet-szlovákiai nő)

Azok számára, akik közgazdasági szakközépiskolából kerültek a magyar tanítási nyelvű egyetemre (BCE vagy SJE) a szlovák nyelvű előadások nem okoztak gondot, sőt *„nekem jobb is volt...”*¹⁸

*„Nekem nagyon nehéz volt áttérnem a magyarra, mert én közepsulin szlovákul tanultam majdnem mindent. Magyar osztályba jártam, de ugye a szaktantárgy minden szlovákul volt, és amikor elmentem elsőbe és felvettem a mikroökonómia könyvet, feladtam a második oldal után és azt mondtam, hogy ez nem magyarul van írva. Nekem nagyon rossz volt.”*¹⁹ (BCE-n 2007-ben végzett nyugat-szlovákiai nő)

Nyelvvizsga lehetőséget biztosítanak az egyetemen, németből pl. Goethe-nyelvvizsgát tehetnek a hallgatók.

Nem mindenki határozott elképzelésekkel indult neki az álláskerésnek. Nem voltak különösebb elképzeléseik, inkább csak a választott települést vagy régiót illetően. Egy kelet-szlovákiai kisvárosból származó marketing-kommunikáció szakos pályakezdő szeretett volna szülővárosában letelepedni. Ő az egyetlen, aki többször is visszatér arra, hogy pár év múlva ezt szeretné megvalósítani, saját vállalkozás beindításával.

¹⁸ Jegyzi meg a volt kassai ipari szakközépiskolás, aki a szaktantárgyait ott szlovákul tanulta.

¹⁹ Mondja a párkányi kereskedelmi akadémiába járt alany, aki magyar anyanyelvű szülők gyermeke, és egy 90%-ban magyarok lakta településről származik.

„Nagyon sokan a tanáraink közül mondták, hogy a Budapesti Corvinus Egyetem diákjai vagyunk, és ehhez tartunk magunkat ösztönöztek arra...” (BCE-n 2008-ban végzett nyugat-szlovákiai nő)

„Szerintem a tanárok a színvonalat tükrözik, amelyet kell. Főleg a budapestiek, akik az unibáról [pozsonyi egyetem] esetleg Nyitráról ide járnak tanítani. Szerintem megvan a szakmai ismeretátadás, amely kell ahhoz, hogy kilépjünk az életbe. A többi az rajtunk múlik.” (SJE MA képzésén első éves közép-szlovákiai férfi)

A megkérdezettek között többen az SJE-n tanulók közül, akik aktívan részt vettek az egyetemi élet szervezésében (Hallgatói Önkormányzat, Harsányi János Szakkollégium, Egyetemi Szenátus, Kari Szenátus) a tapasztalatszerzés, kapcsolati tőke megalapozását, csapatmunkában dolgozás lehetőségét látják ebben a munkában.

„Ezt nagyon preferálják a vállalatok is, hogy teameket alakítanak a munkakörökben, hogy effektíve ebben dolgozzanak.” (BCE-n 2008-ban végzett nyugat-szlovákiai férfi)

Munkaadói feltételek

A diploma (megszerzésének helye)

Vannak kétségek az SJE hallgatói körében diplomájuk versenyképességét illetően. Ez alatt nem a kapott ismereteket értik a megkérdezettek, inkább azokat a fenntartásokat, melyeket a magyar nyelvű egyetem minőségével szemben a munkaadók táplálnak. Szakmai ismeretek területén a hallgatók elégedettek a képzéssel, összehasonlítási alapként ismerőseik, barátaik tapasztalatait veszik, akik más szlovákiai közgazdasági egyetemeken tanulnak, és akikkel úgy gondolják, bátran felvehetik a versenyt szakmai tudás tekintetében.

A három, Budapesten élő munkavállaló tudatosan választott helyszínt, a városért magáért, illetve annak kulturális, sport, szabadidős lehetőségeiért, annak ellenére, hogy a szülőhelytől távol dolgoznak, ami kevésbé költséghatékony, mert olyan pluszkiadásokat okoz, mint a lakásbérleti díj, de egy fővárosban más fenntartási költségek is többé kerülnek.

A Pozsonyban dolgozó, keleti régióból származó válaszadó azonban szeretett volna hazatérni szülővárosában, de munka híján erre nem volt lehetősége; így került jelenlegi munkahelyére, a szlovák fővárosba. Hosszú távú tervei között a hazatérés szerepel.²⁰ vállalkozóként szeretne érvényesülni. Elmondása szerint több egyetemi társának sikerült Kelet-Közép-Szlovákiába visszamenni, igaz, e társak családi vállalkozásoknál

²⁰ Kelet-Szlovákiába.

helyezkedtek el. Többen már az egyetem megkezdése előtt tudták, hogy a családi vállalat biztosít majd számukra munkát. Megfelelő mennyiségű anyagi és tapasztalati tőke megszerzése után úgy gondolják, hogy a vállalkozás elindítása már nem jár olyan nagy rizikóvállalással.

Munkatapasztalatra az egyetemi évek alatt diákmunkával, nyári munkával, szakmai gyakorlattal, egyetemi hallgatói önkormányzati és önkéntes, vagy civil szervezeti tevékenységgel lehet szert tenni. A válaszadók nem említik ennek megszerzésére irányuló törekvésüket. Jellemzően nyári munkát vállaltak, vállalnak az egyetemi évek alatt, kifejezetten anyagi megfontoltságból, de ezek a munkák nem jelentenek szakmai tapasztalatot, mivel nem sok közülük van ahhoz a szakmához, amire a hallgatók éppen készülnek, ennek ellenére fontos bemelegítést jelent a munka világába, a 8 órás rutin, elkötelezettség, felelősségvállalás, munkamorál és kultúra megismerését, valamint kapcsolatokat.

Három interjúalany többet akart annál, mint amit az egyetem nyújtott neki, ezért elit szakkollégiumba jelentkezett, ahol az egyetemi tanulmányaik mellett még sokféle, különösen tudományos munkát végeztek. Tanulmányokat írtak, kutatásokban vettek részt, konferenciát szerveztek.

„A második évem végén találkoztam először ezzel a lehetőséggel, hogy szakkollégista is lehetek, hogy valami plusz van, többet is csinálhatok az egyetemi éveim alatt. És de hát sosem voltam az a nagyon passzív ember, tehát mindig kerestem a lehetőséget, kihívásokat állítottam önmagam elé és így érdekelt a dolog, hogy szakmailag is fejlődjek meg milyen egy közösség tagja lenni, és így harmadik éveimtől szakkollégista lettem. És nekem ez nagyon sokat jelentett, nagyon sokat fejlődtem, emberileg is, szakmailag is ezek alatt az évek alatt.

Kezdve attól, hogy mindig plusz dolgozatokat kellett leadnom, tehát plusz órákra jártunk. Egy kicsit tágítottam a látókörömet is, illetve fejlesztettem pl. a prezentációs készségemet. Úgyhogy nekem nagyon sokat jelentett, hogy csinálhatok valamit az egyetem alatt, tehát nem úgy, mint a hallgatók többsége. Ezt most nem lenézőként mondom, csak tudom, hogy csak úgy bejárnak. Nem tudtam volna úgy leélni azt az öt évet, hogy így nem csinállok semmit.” (SJE MA képzésén végzős nyugat-szlovákiai nő)

A szakkollégium megkérdezett tagjainak továbbtanulási tervei vannak, a tudományos pálya felé orientálódnak. Az ő terveik között szerepel hangsúlyosabban a PhD fokozat megszerzése, a szakkollégium jelentős motivációt adott számukra a tudományos életben való részvételre.

Szlovák nyelvismeret

A 11 interjúalany közül senkinek nem okoz gondot a szlovák nyelv, azoknak sem, akik Budapesten dolgoznak. Egyikük, az eddigi két állását, kifejezetten szlovák nyelvtudásának köszönhette:

„De persze amikor eljöttem állásinterjúra akkor fel kellett készülnöm rendesen szlovákul. Voltak dolgok persze, amiket elfelejtettem.”²¹ (BCE-n 2008-ban végzett nyugat-szlovákiai férfi)

Erre a felkészülésre nem véletlenül volt szükség, a válaszadók mindegyike azt nyilatkozta, hogy Komáromban nem használja a szlovák nyelvet. Az egyetemi képzés keretében, így volt ez a kihelyezett BCE-n is, három tantárgyat tanulnak szlovákul: a jogot, az adórendszert és a könyvelést. Ezek a tantárgyak ország-specifikusak, az állam nyelvén történő oktatása ezért is indokolt, mivel az egyetem elsődleges célja a hallgatók szlovák munkaerőpiacra való felkészítése. Egy Szlovákiában dolgozó interjúalany szintén utalt a felkészülés fontosságára, amit a komáromi homogén magyar környezet után a sikeres állásinterjúhoz elengedhetetlennek minősítettek. Mindkét interjúalany otthoni környezete is teljesen magyar volt.

Idegen nyelvismeret

Mindkét egyetemen a diploma megszerzésének feltétele egy középfokú szakmai nyelvvizsga megszerzése. Angol és német nyelv közül lehet(ett) választani, melyhez az egyetemek biztosították a megfelelő számú heti térítésmentes nyelvórát és magát a vizsga letételének lehetőségét is. Az idegen nyelv elsajátításának motiválására használt az órák kötelező látogatásának feltétele is.

„...a nyelveket nagyon jól tanították nálunk Komáromban...” (BCE-n 2008-ban végzett kelet-szlovákiai nő)

„nem arra szerettek volna ösztönözni, hogy itt elvégezzük az egyetemet és aztán menjünk Magyarországra...” (BCE-n 2008-ban végzett kelet-szlovákiai nő)

A kedvezőtlen adórendszer, a munkavállalókra háruló magas járulékok miatt mind többen tudatosan elzárkóznak a magyarországi munkavállalástól. A munkabért terhelő adó- és járulékkerhek az OECD országok közül²² Magyarországon (54,4%), Belgiumot (55,5%) követően, a második legmagasabb. Szlovákia ezen a listán a tizenhatodik helyet foglalja el (38,5%).²³ A jelen gazdasági körülmények azoknak kedveznek, akik esetleg Szlovákiából kapják a bérüket, de Magyarországon élnek, itt fizetik a fenntartási költségeiket, mindennapi kiadásait.

²¹ Azóta egyszer váltott munkát, akkor is a kedvezőtlen munkahelyi időbeosztása miatt.

²² www.oecd.org/ctp/taxingwages (Letöltés ideje: 2009. 04. 7.)

²³ Ezek a számadatok az átlagbérrre, egyedülálló, gyermek nélküli munkavállalóra vonatkoznak.

Pozsony és Budapest a lehetséges alternatívák között szerepelnek, Komárom, mint város, munkavállalás szempontjából nem vonzó, vagy inkább nem látnak munkalehetőségeket. A két főváros, azon túl, hogy több lehetőséggel rendelkezik, azért is vonzó, mert magasabb kereseti lehetőségeket kínál.

A BCE-n végzetek közül a végzett hallgatók becslése szerint a munkát vállalók kétharmada a két fővárosban helyezkedett el, szinte azonos mennyiségben Budapesten és Pozsonyban. Budapesten, valamely világnyelv ismerete mellett, a szlovák nyelv versenyképességet növelő tényező a munkaerőpiacon. A közgazdász diploma azok közé tartozik, melyek iránt nagy a kereslet, azonban a kínálat is. Ezért nem képzettségének megfelelő munkát végez, illetve végzett két interjúalany is. A szakmába való elhelyezkedésük nem fontos, lévén elég tág szak,²⁴ amennyiben szakmán kívül nagyobb az anyagi bevétel.

Külföldi munkavállalás

A jelenleg még az SJE-n tanuló hallgatók Magyarországon kívül nem jellemzően terveznek más országban munkát vállalni. Konkrét elképzelésekkel csupán az egyik kelet-szlovákiai BA szakon végzős hallgató rendelkezett, abból kiindulva, hogy most éppen édesapja is ott dolgozik.²⁵

„Nem szeretnék elmenni Szlovákiából, ezért nem is akartam menni Magyarországra tanulni...” (SJE MA képzésén első éves közép-szlovákiai férfi)

A BCE-n végzett, Budapesten dolgozó volt hallgatók hosszú távú tervei (8-10 év) között szerepel külföldi munkavállalás:

„...de mindenképpen úgy szeretnék külföldre menni, hogy olyan multinál dolgozni, amely lehetőséget ad arra, hogy én valamelyik leányvállalatánál dolgozzam külföldön.” (BCE-n 2007-ben végzett nyugat-szlovákiai nő)

Bár interjúalanyaim egyike sem dolgozott még Magyarországon kívül külföldön, elmondták, hogy volt évfolyamtársaik közül páran, az egyetem elvégzés után külföldre mentek dolgozni, többnyire kétkezi fizikai munkát végeztek, nyelvtanulás céljából:

„De tudok olyat is, aki elég jól tudott angolul, és elég ügyes is és okos is volt, és Angliában, Londonban cégnél dolgozik, nem babysitter meg hasonló.” (BCE-n 2007-ben végzett nyugat-szlovákiai nő)

Munka és továbbtanulás

A lehetőségek közül a megkérdezett SJE hallgatók közül többen terveznek PhD továbbtanulást. A megnevezett továbbtanulási helyszínek mindegyike Budapest, azon belül is a BCE, első helyen szerepel. A továbbiakban a korábbi gyakorlattól eltérően

²⁴ Marketing-kommunikáció.

²⁵ Miskolcon szeretne egyébként a közeljövőben elhelyezkedni, munka mellett esetleg ott folytatná tanulmányait is.

kizárólag munka mellett tervezik tanulmányaik folytatását. Az elsődleges cél a szülőktől való anyagi függetlenség kivívása, melyhez elengedhetetlen a munkavállalás.

„Gondoltam, hogy nappalis leszek PhD-n, de úgy gondoltam, hogyha még tanulok három évet, lehet, hogy rontom az esélyeimet a munkaerőpiacon. Mert tapasztalatom, munkatapasztalatom nem lesz, úgy nehezen találok munkát később.” (SJE MA képzésén végzős nyugat-szlovákiai nő)

Azok közül, akik a PhD szintű továbbtanulási terveket tűztek ki célul, megemlítették, hogy a későbbiek során szívesen oktatnának majd az SJE-n.

Mint ahogy az akkreditációs anyagban szerepel, a hallgatók 88%-a folytatja tanulmányait MA szinten, a többi hallgató pedig más egyetemen tanul tovább, vagy pedig munkába áll. Azon hallgató életpályáját tudom bemutatni, aki egyszerre választotta a továbbtanulást és a munkavállalást is Budapesten. Az SJE BA szakának befejezése után Budapestre ment tanulni és munkába állt. A BA vállalati menedzsment szak befejezése után, közgazdaságtudományi tanulmányokkal felhagyva, szervezetszociológiát kezdett tanulni az *Eötvös Loránd Tudományegyetem* (továbbiakban: *ELTE*) levelező tagozatán. Eddigi két munkahelyét az SJE-n szerzett BA diplomájának köszönheti, „...a szociológiával...nem lehet elhelyezkedni...” (SJE BA képzésén végzett nyugat-szlovákiai férfi)

BA szakon végzős diák a grafika iránt kezdett érdeklődni, így gondolkodik tanulmányai MA szintű folytatásán. A grafika területén szeretne munkát kapni, melynek érdekében egy nemzetközi szoftverfejlesztő cég vizsgájára készül. Amennyiben sikerülne az érdeklődésének megfelelő munkát találnia, az MA diplomát adó levelező tagozatra iratkozna be a későbbiek folyamán.

Nem készülnek tehát úgy mondott „parkoló pályára” az SJE megkérdezett leendő közgazdászai, az esetleges továbbtanulást már csak munka mellett tudják elképzelni. A továbbtanulási tervek között a másoddiploma megszerzése is az egyik alternatívaként szerepel. A tervezett, választott szakok nagy része kötődik a már megszerzett vagy közeljövőben megszerzésre váró szakhoz, vagy legalábbis kiegészíti azt.²⁶

Saját vállalkozás nyitását, azok is, akik nyitottnak mutatkoztak, semmiképpen nem a diploma megszerzését követő első lépésként tervezik.

„S akkor ilyenén is gondolkodtam pl. indítani vagy saját vállalkozást, de ehhez rengeteg tapasztalat kell. Úgyhogy ha az a forgatókönyv, hogy nem megyek tovább iskolába és munkát kell vállalnom akkor mindenképpen megpróbálnák egy ilyen cégnél elhelyezkedni, ahol... mert az élet nagyon gyorsan tud pofont adni.” (SJE MA képzésben elsőéves nyugat-szlovákiai férfi)

²⁶ Az egyik interjúalany a korábban otthagytott szakját tervezi a közgazdász diploma után befejezni.

A gazdasági válság hatása a hallgatók terveire

A válság a válaszadó munkavállalókat közvetlenül nem érintette, nem érzik veszélyeztetve munkahelyüket általa, elmondásuk szerint nem alakult ki munkaerő-főlőség. Azonban a cégeket, vállalatokat, ahol dolgoznak, érintettek a megrendelések visszaesése következtében. Az egyik interjúalany, aki a válság kitörése után adta fel munkahelyét, munkakeresése során nehézségeket érzékelt, az interjú időpontjában azonban pozitív visszajelzést kapott egy ingatlanközvetítő irodától, ahová szeretett volna bekerülni:

*„Nem voltak elbocsátások, sőt egyre csak keresik a jól képzett embereket.”
(BCE-n 2008-ban végzett kelet-szlovákiai nő)*

Összefoglaló

Minden kétséget kizáróan megnehezíti a júliusban kikerülő friss diplomás pályakezdők munkaerőpiacon való elhelyezkedési esélyeit a 2008 őszi kezdődött és egyelőre beláthatatlan ideig és következményekkel járó gazdasági válság. Az előrejelzések szerint ugyanis még csak a kezdeti stádiumában vagyunk a válságnak, ami az eddiginél sokkal nagyobb kihatással lesz a 2009 nyarán diplomázó *SJE* hallgatóira.

Magyarország gazdasági helyzete, az *SJE* működése óta, folyamatosan romlik, adórendszere is kedvezőtlen, különösen Szlovákiához képest. Ezek a tényezők egyre inkább eltántorítják a hallgatókat azoktól a terveiktől, hogy Magyarországon keressék érvényesülésüket.

Azok számára, akik a szlovák nyelvet megfelelő szinten beszélik, a hazai munkavállalás egyre inkább alternatíva, akkor is, ha esetleg még korábban magyarországi terveik voltak. Az a feltevés, miszerint a magyar diákok a szlovák nyelv hiányos ismerete miatt választják az *SJE*-t, nem igazolódik be interjúalanyaim esetében. Mindannyian jól, illetve tökéletesen beszélnek szlovákul.

Komárom Szlovákián belül nem tartozik a nagy városok közé. Nem tudja, nem tudhatja azt a nagyvárosi egyetemi képet és kultúrát mutatni, ahol a végzett egyetemisták jövőjüket elképzelik, ezért megtartó vagy vonzó hatása kisebb, mint a két fővárosnak. A beszélgetésekből kiderült, hogy éppen ezt a kisvárosi, kis közösséget tartják az egyetem egyik legnagyobb előnyének, de ami előnye, az egyben a hátránya is. Elhelyezkedésük szempontjából Komárom nem cél, nem is lehet cél az itt végzettek számára, hiszen munkaerő-piaci befogadóképessége korlátozott.

A közgazdász diplomát az interjúalanyaim piacképesnek tartják, nem valószínűsítik, hogy nem tudnának ennek birtokában a munkaerőpiacon érvényesülni. Azonban tudatában vannak a közgazdászok túlképzésének, és ebből kifolyólag hozzáadott tudás megszerzésére törekednek. A hozzáadott tudás különösen az idegen nyelvek megfelelő szintű elsajátítására, illetve fejlesztésére, legalábbis szinten tartására vonatkozik. Az idegen nyelvek közül a szlovák nyelv szinten tartását hangsúlyozták. A magyar nyelv

mellett a szlovák nyelv megfelelő szintű elsajátítását, Kontra Miklós megfogalmazásával élve, hozzáadott kétnyelvűségként fogják fel.²⁷

Egy új egyetem nem versenyezhet egy több évtizedes hagyománnyal rendelkező egyetem hírnevével. Az *SJE* hírnevét – az onnan kikerült egykori hallgatókról – nagymértékben (mert azért nem teljesen, ld. a szolgáltató egyetem-modellt, mely a képzésen kívül mást is szolgáltat a helyi társadalomnak) a munkaadók róluk alkotott véleménye fogja meghatározni. Viszont adott esetben a szlovákiai munkaadók nem tesznek különbséget, számukra mindkét oklevél éppen annyira ismeretlen.

Az interjúalanyaim kivétel nélkül a vállalati világban helyezkedtek el, melynek köszönhetően az elhelyezkedéssel kapcsolatos tapasztalataik erre „szűkülnek”. A kutatásom során így nem kaptam belátást a további karriertípusok (szabadúszó professzionalizmus, önfoglalkoztatás, krónikus rugalmasság) világába.²⁸

Felhasznált irodalom

CSATA-MANDEL, 2005

Csata Zsombor – Mandel Kinga: *Karrierutak vagy parkoló pályák? Friss diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei a Kárpát-medencében.* http://www.apalap.hu/letoltes/kutatas/karrierutak_vagy_zarjelentes.pdf
(Letöltés ideje: 2008. 10. 5.)

FABÓ-A.SZABÓ-KULCSÁR-LAMPL-NAGY, 2008

Fabó Mária - A.Szabó László - Kulcsár Mária - Lampl Zsuzsanna - Nagy Zsuzsanna: *A felvidéki magyar szakképző intézmények vizsgálata a munkaerő-piaci és képzési-fejlesztési igények tükrében.* http://www.apalap.hu/letoltes/kutatas/kutatas_felvidek.pdf
(Letöltés ideje 2008. 10. 5.)

GALASI-TÍMÁR-VARGA, 2001

Galasi Péter – Timár János – Varga Júlia: *Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon.* Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest 2001.

KONTRA, 2005

Kontra Miklós: *Sült galamb? Magyar egyetemi tannyelvpolitika.* Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja – Dunaszerdahely 2005.

²⁷ Kontra, 2005: 22.

²⁸ Csata – Mandel (szerk.), 2005: 5-6.

- KOZMA, 2002 Kozma Tamás: *Regionális egyetem*. Oktatókutató Intézet, Budapest 2002.
- LAMPL, 2008 Lampl Zsuzsanna: *Magyarok és szlovákok*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja 2008.
- LELKES, 2008 Lelkes Gábor: *Régiók és gazdaság*. FKI, Somorja 2008.
- SEIDMAN, 2003 Seidman Irving: *Az interjú mint kvalitatív kutatási módszer*. Műszaki Kiadó, Budapest 2003.
- SZABÓ-ANTALÍK, 2008 Szabó Ingrid – Antalík Imre: *A Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Karának fejlődési folyamata és fejlesztési lehetőségei*. Fórum, 2008/4, 147-155.
- SZARKA-KÖTÉL, 2008 Szarka László – Kötél Emőke (szerk.): *Határhelyzetek*. Balassi Intézet, Budapest 2008..
- TÍMÁR, 2008 Tímár János: *Munkaerő-kereslet 2010-ben – ágazatok, foglalkozások és képzettség szerint*. 2008. <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00021/pdf/timar.pdf>. (Letöltés ideje: 2008. 10. 5.)
- ÜVEGES-NAGY, 2004 Üveges Henrietta – Nagy Zsuzsa: *A Szlovákiai magyar nyelvű felnőttképzés stratégiai alternatívái*. 2004. http://www.apalap.hu/letoltes/kutatas/szlovakiai_felnottkepzes.pdf. (Letöltés ideje: 2008. 10. 5.)
- VÁRHALMI, 2008 Várhalmi Zoltán: *Diplomás pályakezdekők várható foglalkoztatása és bérezése a versenyszektorban*. MKIK GVI, Budapest 2008. <http://www.gvi.hu/index.php/hu/research/showItem.html?id=77> (Letöltés ideje: 2008. 03. 1.)

www.statistics.sk

www.uips.sk